

Jaarverslag 2021-2022

Bijzondere leerstoel

‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor psychiatrie en spiritualiteit’

ingesteld door het

KSGV Kenniscentrum voor Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid

aan de

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU Leuven

Vooraf

Het KSGV – kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en in stand houden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie.

De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor psychiatrie en spiritualiteit’ is sinds 1 september 2021 verlengd en wordt sindsdien in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Piet Verhagen. De benoeming geldt voor 5 jaar. De bijzondere leerstoel is gesitueerd binnen de onderzoekseenheid pastorale en empirische theologie.

Dit bijzonder gasthoogleraarschap wordt door Verhagen gecombineerd met zijn functie als psychiater-psychotherapeut en teamleider bij GGz Centraal Amersfoort/Harderwijk. GGz Centraal faciliteert op deze wijze de instandhouding van de bijzondere leerstoel.

De bijzondere leerstoel werd sinds 1 oktober 2016 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Herman Westerink.

De Commissie van Toezicht rond de bijzondere leerstoel is samengesteld uit de volgende leden: prof. dr. Marinus van Uden (KSGV, voorzitter), prof. dr. Jos Pieper (KSGV), prof. dr. Herman Westerink (KSGV), prof. dr. Johan De Tavernier (KU Leuven, decaan), prof. dr. Anna Vandenhoeck (KU Leuven, voorzitter van het Academisch Centrum voor Praktische Theologie) en prof. dr. Hans Geybels (KU Leuven, coördinator van de Onderzoekseenheid Pastoraaltheologie en Empirische Theologie).

Ter verwezenlijking van de doelstelling van het KSGV heeft de leerstoelhouder de onderstaande activiteiten in het verslagjaar verricht.

A. Onderzoeksactiviteiten

Het vakgebied van de bijzonder gashoogleraar omvat “Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor psychiatrie en spiritualiteit”. De vraag naar de relatie tussen levensbeschouwing, en meer in het bijzonder religie en spiritualiteit, en gezondheid en psychopathologie speelt een nog altijd ondergewaardeerde rol in de theorievorming en de praktijk van de geestelijke gezondheidszorg. In het verleden is met name in de psychoanalyse op een fundamentele en tegelijk ambigue wijze aandacht besteed voor aan deze thematiek. Maar dat speelt in de reguliere geestelijke gezondheidszorg nauwelijks nog een rol. In het verleden heeft de aandacht in de psychiatrie voor religie en spiritualiteit dikwijls geleid tot een pathologisering van religieuze fenomenen en vormen van spiritualiteit en mystiek. Daarin valt ondertussen wel een kentering waar te nemen. Sterker, er lijkt vanuit verschillende invalshoeken een positievere aandacht voor religie, spiritualiteit en zingeving te groeien, mede onder invloed van positieve psychologie, positieve gezondheid en de herstelbeweging. Daarmee verschuift het accent, zeker in de Nederlandse context, steeds meer naar zingeving. Wetenschappelijk gezien en met name ook binnen de context van de praktische theologie van de faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven komt het begrip ‘lived religion’ veelmeer naar voren. Daarmee worden oude grenskwesties, wat wel en niet religie of spiritualiteit is, in zekere mate ter zijde geschoven als minder relevant, eerder juist belemmerd om aan de enorme, geïndividualiseerde variëteit recht te kunnen doen.

De leerstoelhouder is gevraagd om na te gaan of er een werkgroep te vormen valt die zich bezig gaat houden met trauma en agressie, vanuit het perspectief van geestelijke gezondheid en praktische theologie. In eerste instantie is de vraag vooral gericht op een interdisciplinaire aanpak, maar een aandachtspunt is zeker ook de traumatische ervaringen die studenten delen. Voor de invulling van de leerstoel is dit project niet onbelangrijk, daar het hier gaat om een thema dat in directe relatie staat tot de problematiek van geestelijke gezondheid, vragen rond pathologie en normaliteit en de vraag naar de relatie tussen psyche en religie, spiritualiteit en zingeving. De leerstoelhouder wordt bijgestaan door een PhD student met veel ervaring op dit terrein.

B. Promotiebegeleidingen

De leerstoelhouder was lid van de promotie- en manuscriptcommissie bij de promotie van P. Baarda, *Floreren. Een praktisch-theologisch onderzoek over positieve psychologie in de praktijk van het onderwijs*, Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Apeldoorn, 11 april 2022.

C. Onderwijsactiviteiten

In het kader van de leerstoel werden in het eerste semester van het studiejaar 2021-2022 twaalf colleges verzorgd binnen de MA cursus 'Theory of Lived Religion'. Normaal gesproken wordt dit vorm gegeven samen met prof. dr. Annemie Dillen aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen te Leuven; zij was echter op sabbatical. In de twaalf colleges stond het concept Lived Religion centraal, zowel conceptueel in relatie tot concepten als religie en spiritualiteit als ook in termen van empirisch onderzoek in de vorm van (n)ethnografisch onderzoek en grounded theory, als ook in relatie tot godsdienstpsychologische perspectieven (James/Troeltsch, Freud, Vergote, Rizzuto).

De leerstoelhouder heeft in Leuven een aantal scriptiestudenten (BA en MA) begeleid/beoordeeld.

D. Participatie in de wetenschappelijke-professionele infrastructuur

- Coördinator van het platform religie, spiritualiteit en zingeving van de NVvP (Ned. Vereniging voor Psychiatrie).
- AKWA (Alliantie kwaliteit geestelijke gezondheidszorg), taakgroep Generieke Module Zingeving (onder voorzitterschap van A.W. Braam). Het betreft hier de ontwikkeling van een generiek module zingeving.
- Sinds 1 januari 2022 voorzitter van WPGZ (werkgroep pastoraat en gezondheidszorg) van de Protestantse Kerk in Nederland.
- Bestuurslid van het KSGV (Kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid) en lid van de KSGV netwerkgroep Vlaanderen.
- Lid van de Editorial Board van *Mental Health, Religion and Culture*, London.
- Lid van de Editorial Board van *Psychiatry*, Moscow.
- Deelname aan LIRAM (Interdisciplinary Center Lived Religion and Meaning).

- Lid Local Organising Committee ECRSH22 (European Conference of Religion, Spirituality and Health), Amsterdam, 2-4 June 2022

- Lid van the Ecumenical Global Health Partners, World Council of Churches (WCC).

- Lid van World Psychiatric Association (WPA) Section on Religion, Spirituality, and Psychiatry

- Lid van de American Psychiatric Association (APA) Caucus on Religion, Spirituality, and Psychiatry

E. Lezingen (wetenschappelijk, internationaal)

Psychotherapy and spiritual live, III International Conference Church and Psychiatry: facets of cooperation. Church Care for Mentally Ill people: Multiple manifestations of Faith, Moscow, online 27 November 2021.

Diversiteit, tijdens de refereeravond van de opleiding psychiatrie, GGZ Centraal, online 6 december 2021.

Workshop Psychotherapie en religie en spiritualiteit, tijdens de studiedag van de afdeling Psychotherapie van de NVvP (Ned. Vereniging voor Psychiatrie), Nijmegen, 4 maart 2022.

Oratie aan de KU Leuven faculteit Theologie en Religiewetenschappen, Leuven 18 maart 2022.

Niemand is met zichzelf begonnen; eerst is er de groep, tijdens de studiedag van de NVGP (Ned. Vereniging voor Groepsdynamica en Groepspsychotherapie), Driebergen, 25 maart 2022.

Workshops (1) WPA Position Statement on Religion and Spirituality in Psychiatry, (2) Psychotherapy, Religion, Spirituality and Meaning Making, and closing remarks, European Conference of Religion, Spirituality and Health, Amsterdam, 2-4 June 2022

F. Deelname aan congressen, studiedagen, expert meetings, uitwisselingen

III International Conference Church and Psychiatry: Facets of cooperation. Church Care for Mentally Ill people: Multiple Manifestations of Faith, Moscow, georganiseerd door Department of External Church Relations of the Moscow Patriarchate, Moscow, online 26-27 November 2021.

Studiedag van de afdeling Psychotherapie van de NVvP (Ned. Vereniging voor Psychiatrie), Nijmegen, 4 maart 2022.

Studiedag Groepspsychotherapie: Terug naar de basis, van de NVGP (Ned. Vereniging voor Groepsdynamica en Groepspsychotherapie), Driebergen, 25 maart 2022.

European Conference of Religion, Spirituality and Health, Amsterdam, 2-4 June 2022

G. Publicaties 2021-2022

Lived Religion. A proposal for a new, congenial definition, in *Academia Letters*, Article 4713. <https://doi.org/10.20935/AL4713>

Psychotherapie en religie, spiritualiteit en zingeving, in *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 2022, 48(2), 145-153 (verscheen ook in *Groepen. Tijdschrift voor groepsdynamica & groepspsychotherapie*, 2022, 17(2), 42-51).

Levensbeschouwelijke diversiteit: mozaïek en dynamiek, in *Tijdschrift voor Psychiatrie*, samen met A.W. Braam, 2022, 64(8), 535-539.

Marinus H.F. van Uden & Peter J. Verhagen (eds.), *The long and winding road. Religion and mental health through the years*, Shaker, Düren, 2022.

The soul is on air; love is her weight, in *The long and winding road. Religion and mental health through the years*, Marinus H.F. van Uden & Peter J. Verhagen (eds.), Shaker, Düren, 2022, 181-202.

De ziel is in de lucht – liefde is haar gewicht. KSGV, Tilburg, 2022.

Spirituality and resilience, in *Oxford Textbook of Social Psychiatry*, D. Bhugra, D. Moussaoui, & Tom. J. Craig (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2022, 233-239.

Obituary Dr. Avdesh Sharma (1956-2022), in *Psyche & Spirit: connecting psychiatry and spirituality. Newsletter of the WPA Section on Religion, Spirituality and Psychiatry, Special Issue*, Alan Fung & Peter J. Verhagen (eds.) June 2022 .